

שער הציון ל"ג בעומר

תוכן:

- 1..... ייחודו של יום ל"ג בעומר
- 1..... יום שמחה
- 2..... טעם השמחה בל"ג בעומר
- 3..... אם דרשב"י נפטר בל"ג בעומר
- 4..... מהות הלולא דרשב"י
- 5..... ההדלקה בהלולא דרשב"י
- 5..... העליה למירון

ייחודו של יום ל"ג בעומר

כ' הטור (סי' תצג) ויש מסתפרים מלי"ג בעומר ואילך, שאומרים שאז פסקו מלמות. ועיי' מהר"ל בנתיב התורה (פי"ב) שהוא מצד יום ח"י באייר. וכי הב"י שכ"כ הר"ד אבודרהם בשם הראב"ן משם הרז"ה וכ"כ ר"י אבן שועיב, וז"ל שמעתי שיש במדרש שמתו מפסח ועד פרוס העצרת והוא ט"ו יום קודם העצרת וכוי נשארו ל"ד והנה הם ל"ג שלמים ומגלחים ביום ל"ד בבקר כי מקצת היום ככולו. וכי שם הב"י בשם התשב"ץ (ח"א סי' קעח) דלפ"ז כל יום ל"ג אסור. [ולפ"ז פסקו מלמות ביום ל"ה]. ועיי' דברי מלכיאל ח"ג סי' כג. וביבמות סב: תנא כולם מתו מפסח ועד עצרת, ולכאוי דלא כהמדרש הנ"ל, ולפ"ז אין מקור לייחוד יום ל"ג בעומר, אכן החיד"א הביא דגם בגמ' י"ג "מפסח עד פרוס עצרת". (ועיי' לק' בענין טעמי השמחה). אבל הדרכי משה כ' שהמנהג פשוט להסתפר ביום ל"ג ומרבים בו משתה ושמחה קצת. [וכן נח' בשו"ע שהמחבר כ' שאין להסתפר עד יום ל"ד בבקר, והרמ"א כ' שמסתפרים ביום ל"ג].

יום שמחה

בטור ובשו"ע נפסק רק הדין שמסתפרים והמחבר לא הזכיר ענין שמחה, אך הרמ"א כ' ומרבים בו קצת שמחה. [ועיי' בלשונו בדרכ"מ "ומרבים בו משתה ושמחה קצת"]. וכ"כ מהרי"ל דיני בין פסח לעצרת סי' ז - עושין בלי"ג בעומר יום שמחה. וכי המג"א (קלא סק"יז) בשם כוונות האר"י שגדול אי' אמר בו "נחם" ונענש ע"ז מפני שהוא יו"ט. וכע"ז בסי' תצג. [אכן, המעשה שם (בשה"כ פז): היה בציון

* מתוך שערי הציון על המועדים, בס"ד ובזכ"ה עיי' צב"י

הרשב"י שאותו גדול אמר שם נחם, וא"ל האר"י שרשב"י הקפיד למה אומר נחם ביום שמחתנו. ומזה השיגו על המג"א דמנ"ל שהוא דין בכל מקום. וראה בישורון חט"ו עמ' תתסו שבכתה"י מופיע "יום שמועתינו". וכ"כ הערוה"ש, מוחזק לנו ליו"ט ומרבים בו קצת בסעודות.

אך ע"י בתשו' חת"ס (יו"ד רלג) דהוא רק מנהג מניעת הספד ותענית, אבל אין לקבוע מועד ביום שלא נעשה בו נס ולא הוזכר בש"ס ופוסקים בשום רמז. וע"י פמ"ג בסי' תקעג (מ"ז סק"א) שחתן אי"צ להתענות בו.

טעם השמחה בל"ג בעומר

בטור ובשו"ע (תצג) מבואר דמותר להסתפר מל"ג בעומר משום שביום זה פסקו תלמידי ר"ע מלמות, וכ"כ המאירי ביבמות (סב: ד"ה אע"פ) דקבלה ביד הגאונים שביום ל"ג בעומר פסקה המיתה, ונוהגים מתוך כך שלא להתענות בו. וכ"כ המנהיג (הל' אירוסין סו"ס קי בשם הרז"ה, והוא מ"ש הבי"ה הנ"ל).

וביאר המהרי"ל (דיני בין פסח לעצרת ז) דבסה"כ מתוך ימי העומר מתו רק בל"ב יום "ולכן כשכלו אותן ל"ב יום שמתו, עושין למחרתן שמחה לזכר". וע"י ט"ז דסיבת מנהג אבילות בימים שאח"כ שעדיין אין נושאים נשים, מחמת גזירת תתנ"ו שהיתה בין פסח לעצרת. (ע"י במהרי"ל בשנו"ס דביום כ"ג אייר יש תענית גזירת תתנ"ו ואומרים סליחות). אך הערוה"ש (תצג,ה) כ' שאח"כ חזרו ומתו, ורק באותו יום לא מתו כלל.

הפרי"ח הק' שמחה זו למה, דמה בכך שפסקו מלמות והרי לא נשאר אחד מהם וכולם מתו. ותי' דהשמחה על אותם תלמידים שהוסיף אח"כ שלא מתו כאלו. ובשו"ת שם אריה (או"ח יד) תמה על תירוצו דלמה ימותו האחרים, וביאר דמ"ש שמתו כולם אין הכוונה שבשנה אחת מתו כולם, אלא שבמשך כמה שנים היו מתים בפרק זה, ובכל שנה כיון שעבר ל"ג בעומר כבר היו בטוחים שלא ימותו באותה שנה, ולכן היו שמחים. ואף שאח"כ מתו כולם, מ"מ מתחילה בכל שנה היה יום זה ליו"ט שבו פסקו מלמות באותה שנה.

ובאפיקי מים (ספיה"ע ענין טז) ביאר דלא הפסקת המיתה היא סיבת השמחה, אלא כיון דימי הספירה הם כמועד (רמב"ן ויקרא כג, טז), א"כ כשמתו תלמידי ר"ע נהפך מיו"ט לאבל, וכשפסקו מלמות חזר לעיקר היו"ט שמצד הימים עצמם שהוא חוה"מ.

בכתבי האריז"ל (שה"כ פז). מבואר דהוא יום שמחתו של רשב"י. [ונחלקו בזה האחי' אם השמחה מצד יום פטירתו או משום שהוא יום סמיכתו, כדלק']. והביאו החיד"א בברכ"י (תצג), וביאר יותר במראית העין (שם) שביום ל"ג התחיל ללמד ר' עקיבא לרשב"י וחבריו. [דהיינו ה' התלמידים שבאו אחרי הכ"ד אלף]. וכ"מ שם דשמחתו

של רשב"י היא שבו ביום נסמך ע"י רבי עקיבא. וטעם זה מצטרף עם מש"כ הראשונים שפסקו מלמות, דהיינו שהשמחה שהתלמידים הנוספים לא מתו, וכדאי במדרש שאמר ר"ע לרשב"י וחבריו שהראשונים מתו מפני שהיתה עינם צרה, אתם אל תנהגו כן וכו'. ולכאוי זו גם כוונת הפר"ח הנ"ל דהשמחה על התלמידים האחרים. (עפ"י מה ששמעתי מהגר"ח קלופט).

ובשד"ח (ח"ו עמ' 140, במכתב רבני טבריא) נוסף שהיא שמחת התורה, שנתגלו סתרי תורה על ידו. וכ"כ בבני יששכר (אייר ג,ג) "שבו נגלו נסתרות התורה ע"י רשב"י ובו עלה למרום ונכתב הזוה"ק". [ועי' אפיקי מים טז-יז]. וי"א דהילולא דרשב"י היינו יום פטירתו כדלקי, וע"ע לקי במהות השמחה ביום זה.

וי"א דהשמחה על שניצל מגזירת המלכות כשברח למערה, ע"י לקי (בענין מהות ההילולא) במ"ש השם אריה. וע"י ערוה"ש (לקי) די"א שרשב"י יצא מהמערה ביום זה.

והחת"ס (שו"ת יו"ד רלג) כ' דביום זה התחילה ירידת המן, [לפי המדרש, ודלא כהש"ס בשבת פז]: וראוי לעשות לזה זכר טוב, ועיש"ע שהאריך ע"ד הסוד.

אם רשב"י נפטר בל"ג בעומר

נחלקו הקדמונים אם מה של"ג בעומר נקרא "הילולא דרשב"י" הוא מפני שהוא יום פטירתו או מטעם אחר. הברכ"י תצג הביא מס' הכוונות דפטירת רשב"י היה יום ל"ג בעומר והוא יומא דהילולא דיליה. אך בסוף חיבורו על הש"ס מראית העין, (ליקוטים סי' ז ח) כ' החיד"א דאמנם כ"כ בפרי עץ חיים (שכ"ב פ"ו) אך כבר נודע דבנוסחאות כתבי האריז"ל ערבוב וט"ס, ובנוסחא האמיתית (לר"ש ויטאל) אין מקור שהוא יום פטירת רשב"י. [דשם כתוב "יום שמת רשב"י" וצ"ל "יום שמחת רשב"י", ועוד ראה דיש שם ט"ס בפרע"ח, שכי דהוא בל"ג בעומר משום שהוא מתלמידי ר"ע (שמתו בספיה"ע). והרי מפורש ביבמות (סב:) שרשב"י מהי תלמידים שהיו אחרי שמתו הכ"ד אלף, וראה בישורון חט"ו עמ' תתסד]. וע"י בשו"ת ציון לנפש חיה (לרז"ו לייטער) סי' סו דאין רמז בקדמונים שנפטר בל"ג בעומר. אלא ההילולא מחמת שבאותו היום נסמך, וכדלעיל.

אמנם המסורת דל"ג בעומר הוא יום פטירתו של רשב"י, וכך משמע באדרא זוטא (עי"ש בתיאור הסתלקותו של רשב"י מן העולם) שבשעת פטירתו שמעו קול המכריז "עולו אתו ואתכנשו להילולא דרבי שמעון". וכן כתב רבינו עובדיה מברטנורא (באגרת שבסי' דרכי ציון) יום י"ח באייר הוא יום מיתתו של רשב"י ובאים מכל הסביבות וכו" (אכן בנוסח המקורי הוא כ"ח אייר שבו עולים לקבר שמואל הרמתי). [וכ"כ הכה"ח בשם סידור הגר"ז, עיי"ש. וכ"כ היערות דבש והשו"מ, אבל דעתם דאינו סיבה לשמחה כדלקי].

וכי בערוה"ש (תצג, ז) ורגילין לקרותו הלולא דרשב"י ובא"י מרבין בתפלה ובהדלקת נרות על קברו הקדוש ואומרים שנסתלק ביום זה וגם יצא מהמערה ביום זה.

מהות הילולא דרשב"י

לדעת הסוברים דהילולא דרשב"י היא מפני יום פטירתו, צ"ב מה שעושים שמחה ביום זה. וכמו שתמה השואל ומשיב (חמישאה סי לט סד"ה הנה) וז"ל באמת תמהתי דהרי אדרבה במות צדיק וחכם יש להתענות, ואנו מתענין על מיתת צדיקים ואיך נעשה יו"ט במות רבינו הגדול רשב"י ז"ל. ובמות מבחר היצורים משה רבינו ע"ה אנו עושין זי אדר בכל שנה. ואם הזוהר קרא הילולא דרשב"י, היינו לו שבודאי שמחה לו שהלך למנוחה, אבל אותנו עזב לאנחה.

וכ"כ החת"ס (דרשות ח"ב שצ:) לענין הילולא דרשב"י דהיכן מצינו לעשות יום מועד ביום סילוק צדיק, והוא נגד מ"ש בנדרים יב. וזי אדר הוא יום תענית, וכן ר"ח ניסן וזי ניסן וכ"ו בו. וכי דמאי דקרו ליה בזוהר "הילולא" הוא בשמחה של מעלה, כמ"ש במו"ק שהקב"ה שמח בנפש הצדיק ככלה, אבל ישראל בצער, עי"ש. ועי' בתשו' החת"ס (יו"ד רלג ד"ה אמנם ידעתי) שערער על הנהגת ההילולא והעליה למירון בלי"ג בעומר.

והיערות דבש (ח"ב דרוש יא) כי וידוע כי במיתת צדיקים מלאכי השרת רוצים שימות צדיק, ויום ל"ג בעומר הוא הילולא דרשב"י כי מת אז, והיה למעלה הילולא הנערה באה אל המלך. וראוי לכל איש הירא וחרד לשום אל לבו היום הוא לשוב בתשובה, כי זכות רשב"י מסייעת להבא להטהר, ולא לבלות זמן בהבלי עולם, אשר הוא לצדיק לצער.

ובשו"ת שם אריה (וילנא תרל"ג) ג"כ תמה כהשו"מ והפליג בתמיהתו "וככה עמדתי משתאה משתומם על הדבר שנים רבות ולא ידעתי פשר דבר, ואין פותר לי". וביאר דהעולם טועים בפ"י לשון "הילולא" דאינו לי שמחה, אלא לשון הלל ושבח ליקרא דשכבי. ומה שמתאספים על קברו הוא לעסוק בס' הזוהר, ויש סמך לזה בתשו' הגאונים. ובסו"ד כי (ד"ה הנה ידוע) דטעם השמחה שעושים היא על שניצל רשב"י מחרב המלכות כדאי' בשבת לג. [ולכן קבעו את יום מיתתו ליום שמחה שמת בידי שמים ולא בידי אדם, (ומיושב משה"ק החת"ס בתשו' דלא קובעים שמחה בלא נס)]. ועל עצם התמיהה דראוי להתענות ולא לשמות, כי השד"ח (ח"ו 140) דשאני הכא דזהו רצון צדיק רשב"י שמחה יעמוד ליהודים ונסו יגון ואנחה.

ועי' מה שכתב החיד"א בעבודת הקדש (מו"ב רכג) שירבה בשמחה לכבוד רשב"י כי הוא יום הילולא דיליה, ונודע שרצונו הוא שישמחו ביום זה, כידוע ממעשה ממחר"א הלוי (הוא מ"ש המג"א) ומעשים אחרים. (אמנם הוא גופיה ס"ל דאין ההילולא מצד פטירתו, כנ"ל).

ובפיי תעלומות חכמה (לר"י מליסא) על קהלת בפס' (ז,ב) טוב לכת אל בית האבל, כי שההולך לבית עולמו שלם כהולך אל בית המשתה, הוא הילולא לגביו, וכמו דמצינו בהילולא דרשב"י, עיי"ש.

ההדלקה בהילולא דרשב"י

כי השואל ומשיב (שם) אבל באמת הרבה יש לדבר בזה על מה שנהגו לשרוף בגדים עליו בל"ג בעומר והם עוברים על בל תשחית... אבל כאן מה כבוד יש, וגם הוא דרכי האמורי... ומה אעשה כי בעו"ה לא ישמעו בזה לקול המורים... ופשיטא שבימי האר"י ושאר קדושים אשר בארץ לא היו עושים רק לימוד על קברו ותפלות ותחנונים, שבמותו וביום זה יתעורר רחמים על ישראל, ופשיטא שהב"י וסיעתו לא היו מניחים לעשות כזאת (עי' שד"ח ח"ו 140 שהשיג ע"ז) ורק אח"כ נתפשט המנהג ואח"כ חשבו למנהג קדום ומתייראים שלא יענשו ח"ו, ואני ערב להם שאם היו לוקחים אותו ממון ומפרנסים עניי אר"י בזה שיותר היה ניחא לרשב"י והנאה לו והנאה לעולם.

אך בקוני כבוד מלכים (לר"ש העליר אב"ד צפת) הביא עדות רבני הספרדים על האוה"ח הק' כשהיה במירון בל"ג בעומר ובעת ההילולא היה שמח שמחה גדולה, והוא בעצמו שרף כמה בגדים יקרים לכבוד הרשב"י.

ובשו"ת אוריין תליתאי (נב) כי דאין בזה איסור, ומצוה נמי איכא, ועיי"ש שיסוד המנהג עפ"י מה דאי' בברכות (לה). דמר בריה דרבינא שבר כוס יקרה בהילולא שעשה לבנו. וכ"כ בשו"ת תורה לשמה (סי' ת) דאין בזה בל תשחית מפני שהוא לכבוד הצדיק, והשחתה כה"ג היא מדרבנן.

וטעם ההדלקה הגדולה, כי הבני יששכר (הובא בטעמי המנהגים תרו) עפ"י מ"ש באדרא שביום פטירתו שהיה מגלה ר"ש סודות התורה, לא ניתנה רשות לשמש לשקוע עד שסיים. והענין מחמת שכל האורות בטלים לאור הגנוז ברזין דאורייתא, ולכן מרבים אור ביום הזה.

העליה למירון

כי בעטרת זקנים על השו"ע בסי' תצג, מנהג אר"י שנוהגין לילך על קברי רשב"י ז"ל ור"א בנו ביום ל"ג בעומר. ומקורו משער הכוונות.

אך החת"ס (תשו' יו"ד רלג) ערער על המנהג (כדלעיל), ועיי"ש שכי' שהוא סיבת אריכת הגלות.

כי המהר"ל בנצח ישראל (פכ"ח) וז"ל, ודע שאין ספק כי יש מקומות בעולם מיוחדים לדבר קדושה אלקית ביותר, ובפרט המערה שהיה רשב"י הקדוש נטמן ראוי לזה, ואין ספק שהיה נגלה אליהו להקדוש רשב"י כמה פעמים, והיה גלוי של

אליהו נמצא שם ושכבר גם עתה נגלה שם אליהו. (וכוונתו למערה שלמד בה ולא לציון במירון).